

Міністерство освіти і науки України
Донбаська державна машинобудівна академія (ДДМА)

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

**Методичні вказівки
до семінарських занять**

**для студентів спеціальності 052 «Політологія»
денної форми навчання**

Затверджено
на засіданні методичної ради
Протокол № 1 від 26.09.2022

Краматорськ – Тернопіль
ДДМА
2023

УДК 930.85(477)

Історія України та української культури: *методичні вказівки до семінарських занять [для студентів спеціальності 052 «Політологія»]* / [уклад. : Ю. Л. Яковенко, Н. Л. Стешенко]. – Краматорськ : ДДМА, 2023. – 27 с.

Методичні вказівки до семінарських занять студентів денної форми навчання спеціальності 052 «Політологія» з дисципліни «Історія України та української культури» (блок обов'язкових дисциплін загальної підготовки) розроблено відповідно до робочої програми, містять перелік тем з питаннями та коментарем для семінарів, хронологічну таблицю з важливими датами.

Укладачі: Ю. Л. Яковенко, канд. істор. наук, доц.;
Н. Л. Стешенко, канд. істор. наук, доц.

Відп. за випуск Є. В. Болотіна, канд. філос. наук, доц.

ЗМІСТ

Вступ	4
1 Семінарські заняття модуля I «Історія України з найдавніших часів до кінця XIX ст.»	6
2 Семінарські заняття модуля II «Історія України XX – початку XXI ст.»	12
Література	19
Додаток А	21

ВСТУП

Навчальний інтегрований курс «Історія України та української культури» є важливою частиною циклу обов'язкових дисциплін загальної підготовки, рекомендується для вивчення студентами різних спеціальностей, в тому числі, «Політологія». Актуальність курсу обумовлена необхідністю вдосконалення історичної та громадянської компетентностей у студентів.

Мета курсу – вивчення історичного шляху України від найдавніших часів до наших днів, різних аспектів політичного, економічного, соціального розвитку, найкращих досягнень українського народу в культурній сфері.

Для досягнення мети слід виконати такі завдання:

- вивчити різноманітні явища та події в історії України, розуміти зв'язки між ними, в тому числі, причинно-наслідкові, логічні, системні;
- розуміти необхідність зберігання історичної та культурної спадщини рідної країни, регіону, міста;
- працювати з джерелами, підбирати, порівнювати, аналізувати, узагальнювати їх;
- використовувати історичний та культурологічний понятійні апарати;
- розвивати критичне, логічне мислення з метою орієнтування не тільки в складних процесах минулого часу, але й в особливостях сучасного державотворення, суспільного та культурного життя.

Дисципліна має два змістових модулі: 1. Історія України з найдавніших часів до кінця ХІХ ст. 2. Історія України ХХ – початку ХХІ ст.

Курс передбачає проведення проблемних лекцій, семінарських занять у формі ігор, дискусій, конференцій, «мозкових штурмів» для поглиблення знань та відпрацювання умінь, виконання тестових та творчих завдань. Різноманіття запропонованих завдань та тем для самостійної роботи дають здобувачеві вищої освіти можливість обирати власну стратегію навчання та отримати високий бал, підготуватись до підсумкового контролю, ініціювати теми для дослідження та форми проведення занять, брати участь у розробці ігор та інших методів навчання.

Семінарські заняття – особлива форма занять, які передбачають вивчення здобувачами освіти конкретних питань та літератури з дисципліни з метою поглибленого вивчення її тем. Семінари розвивають самостійність студентів, зміцнюють інтерес до наук, наукового дослідження, дозволяють опанувати науковий апарат, вдосконалити мистецтво усного та писемного викладу матеріалу.

Цілі семінарів:

- забезпечити умови для поглибленого вивчення тем, закріплення знань, отриманих під час лекційних занять, розширити навчальну інформацію;

- спонукати здобувачів до обговорення складних питань курсу;

- допомогти їм оволодіти методами аналізу історичних фактів, їх порівняння, співставлення, прогнозування.

Завдання семінарів:

- закріплення та поглиблення знань з дисципліни;

- формування навичок самостійного пошуку та опрацювання літератури;

- формування та вдосконалення вміння досягати поставленої навчальної мети, вирішувати інтелектуальні задачі;

- формування та вдосконалення вміння формулювати власну точку зору, підбирати аргументи, вести дискусію;

- демонстрація студентами досягнутого рівня знань та умінь.

Якщо студенти добре підготовлені, то форма семінару – загальна дискусія із запропонованих питань. Якщо підготовка студентів не є настільки якісною, то семінар проводиться у формі опитування, бесіди.

Максимальна оцінка, яку студент може отримати за участь у семінарському занятті, становить 5 балів.

1 СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ МОДУЛЯ І «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ З НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ ДО КІНЦЯ ХІХ СТ.»

Семінарське заняття 1

Історія України та української культури як наука.

Найдавніші часи: від палеоліту до залізного віку

План:

1. Історія України та української культури як наука: методи, принципи, періодизація.
2. Палеоліт – час формування людини сучасного типу.
3. Мезолітичні досягнення давніх людей.
4. Неолітична революція.
5. Трипільська культура: історичний шлях та унікальні риси.
6. Від кіммерійців до сарматів: зародження державності.
7. Античні поліси Північного Причорномор'я та Боспорське царство.

Від демократії до монархії. Грецька культура в Північному Причорномор'ї.

Коментар: студенти при опрацюванні основної та додаткової літератури повинні:

- звернути увагу на принципи хронології, об'єктивності та історизму в історичних дослідженнях; загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція та дедукція) та спеціальні (історико-порівняльний, історико-типологічний та інші) методи вивчення історичних процесів; різні підходи до періодизації історії в залежності від обраного критерію;

- уміти розповісти про геополітичне положення України відносно Європи та Азії;

- уміти визначити основні досягнення палеолітичної/мезолітичної доби (формування сучасного типу людини, вдосконалення знарядь праці, приручення перших тварин, розселення), знати палеолітичні/мезолітичні стоянки в Україні;

- вміти давати визначення поняттю «неолітична революція» та оцінювати її значення, показувати зони розселення людей в Україні;

- описувати досягнення Трипільської культури;

- уміти охарактеризувати досягнення доби заліза, описувати, якій слід залишили по собі кочові іраномовні народи в Україні;

- оцінювати причини, специфіку, значення появи грецьких колоній в Північному Причорномор'ї;

- уміти характеризувати державний устрій Великої та Малої Скіфії, грецьких полісів Північного Причорномор'я, Боспорського царства, порівнювати досягнення в політичній сфері давніх народів та племен.

Література основна: [1], [4]–[8], [11].

Література додаткова: [1]–[3], [5], [7], [9], [10].

Семінарське заняття 2
Київська Русь.
Культура Київської Русі

План:

1. Давні слов'яни: походження, розселення, заняття.
2. Теорії щодо походження державності у слов'ян. Етапи формування державності.
3. Перший етап в історії Русі: князі, політика, економіка, культура.
4. Розквіт Русі: князі, реформи, внутрішня та зовнішня політика. Київ – столиця Русі.
5. Значення прийняття християнства.
6. Основні тенденції розвитку культури після прийняття християнства.

Коментар. Після опрацювання основної та додаткової літератури студенти мають:

- уміти пояснювати різні теорії щодо походження слов'ян, описувати їх культуру та побут;
- знати сутність норманської та антинорманської теорій походження державності у слов'ян, ознаки держави, сформулювати власну точку зору на цю проблему;
- розуміти причини та передумови появи державності;
- описувати перший етап в історії Русі, характеризувати державний, економічний та соціальний розвиток держави;
- пояснювати причини розквіту Русі, характеризувати політичний устрій, тенденції в економіці, соціальній сфері та політиці;
- вміти пояснити причини та наслідки християнізації Русі;
- наводити аргументи на користь тези про стрімкий розвиток культури Русі після християнізації;
- характеризувати державний устрій Київської Русі на різних етапах розвитку, порівнювати, аналізувати та робити висновки;
- пояснити особливості розвитку права Русі, причини та передумови появи писаного права, його переваги.

Література основна: [1], [4]–[8], [11].

Література додаткова: [1]–[3], [5], [7], [9], [10].

Семінарське заняття 3
Період феодальної роздробленості.
Галицько-Волинське князівство

План:

1. Причини та передумови феодальної роздробленості
2. Монголо-татарське іго: було чи ні?
3. Формування та розквіт Галицько-Волинського князівства. Перші князі та їх діяльність.

4. Занепад Галицько-Волинського князівства.

5. Культура Галичини і Волині в XII–XIV століттях.

Коментар. Студенти після опрацювання основної та допоміжної літератури мають уміти:

- пояснювати причини феодальної роздробленості та її об'єктивний, закономірний характер, падіння ролі Києва як центру держави;

- характеризувати монголо-татарське нашествя, акцентуючи увагу на причинах, особливостях, етапах, наслідках, формах залежності руських князівств від монголо-татар;

- оцінювати значення Галицько-Волинського князівства як спадкоємця Київської Русі; описувати діяльність галицько-волинських князів;

- розуміти основні тенденції культурного розвитку Русі в епоху роздробленості, бачити нові риси.

Література основна: [1], [4]–[8], [11].

Література додаткова: [1]–[3], [5], [7], [9], [10].

Семінарське заняття 4

Литовсько-польська доба в історії України.

Культура України в XIV–XVI ст.

План:

1. «Оксамитове проникнення» литовців на Русь: основні риси та князі.

2. Польська експансія в Галичину.

3. Зближення Литви та Польщі: причини та етапи.

4. Кревська унія: основні положення та значення.

5. Діяльність князя Вітовта.

6. Люблінська унія та її наслідки для українських земель.

7. Культура України в XIV–XVI ст.

Коментар. Студенти після опрацювання основної та додаткової літератури повинні:

- уміти характеризувати проникнення литовців та поляків в українські землі, розуміючи різницю між «оксамитовим» проникненням та експансією, агресією;

- описувати діяльність литовських князів щодо приєднання українських земель до Великого князівства Литовського;

- знати етапи та причини об'єднання Польського королівства та Великого князівства Литовського у Річ Посполиту;

- розуміти значення такого об'єднання, знати сутність Кревської, Городельської, Вільненської уній, Люблінської унії, в першу чергу, для українських земель;

- пояснювати наявність двох опозиційних течій у ВКЛ стосовно зближення з Польщею та втрати самостійності;

- розуміти та пояснювати основні тенденції в культурі в зазначений період.

Література основна: [1], [4]–[8], [11].

Література додаткова: [1]–[3], [5], [7], [9], [10].

Семінарське заняття 5

Козацтво.

Визвольна війна 1648–1654 рр.

План:

1. Теорії походження козацтва. Історія виникнення козацтва.
2. Запорізька Січ – особливе державне утворення: основні риси і характеристики. Феномен козацтва.
3. Військова тактика і зброя козаків. Побут козаків. Козацькі звичаї та традиції. Козацьке право.
4. Козацький реєстр. Групи козацтва та відносини між ними.
5. Козацько-селянські повстання: дві хвилі, причини та значення.
6. Події 1648–1657 років: війна чи революція? Постать Б. Хмельницького, оцінювання його діяльності в різних джерелах.
7. Переяславський договір з Московією: сутність та особливості.
8. Оспівування козацтва у народній культурі. Козацькі літописи.

Коментар. Після опрацювання основної та додаткової літератури при підготовці до цього семінарського заняття студенти мають:

- знати про появу терміну «козак», теорії походження козацтва і уміти пояснювати складність цього питання;
- пояснювати причини колонізації південних земель, заснування Запорізької Січі, її устрій, звичаї та традиції запорожців;
- уміти характеризувати специфіку державного устрою ЗС;
- уміти пояснити феномен козацтва;
- знати про причини появи реєстрового козацтва та перетворення козаків на окремий соціальний стан, розповідати про їх побут та заняття;
- характеризувати військові кампанії козаків (напрямки, військова тактика та стратегія, зброя);
- знати основні події селянсько-козацьких повстань та війни під проводом Б. Хмельницького, пояснювати причини поразок та наслідки;
- уміти характеризувати Б. Хмельницького як військового командувача та державного лідера;
- уміти оцінити Переяславський договір;
- уміти характеризувати державний устрій Гетьманщини, розуміти причини еволюції від демократичного ладу до автократичного устрою;
- описувати тенденції в розвитку культури в добу козаччини.

Література основна: [1], [4]–[8], [11].

Література додаткова: [1], [2], [4], [5], [7], [9], [10].

Семінарське заняття 6
Україна у другій половині XVII ст.
Руїна

План:

1. Розвиток Гетьманщини після смерті Б. Хмельницького:
І. Виговський та Ю. Хмельницький, нові договори та доля держави.
2. Руїна: поняття і характеристики. Причини Руїни та її наслідки.
3. Спроби П. Дорошенка об'єднати Гетьманщину, наслідки його політики.
4. Економічний та соціальний розвиток Гетьманщини у XVII ст.
5. Розвиток культури у XVII ст.: стилі, напрями та митці.

Коментар. Студенти при підготовці до даного семінарського заняття повинні звернути увагу на:

- політичне становище гетьманщини після смерті Б. Хмельницького;
- мотиви діяльності І. Виговського, Б. Хмельницького;
- посилення впливу Московії в українських землях;
- поняття «Руїна» та його визначення в науковій літературі;
- мотиви діяльності П. Дорошенка та втручання Туреччини в справи Гетьманщини;
- причини поділу Гетьманщини на дві частини;
- економічний та соціальний розвиток земель у цей період, основні тенденції в культурі.

Література основна: [1], [4]–[8], [11].

Література додаткова: [1], [2], [4], [5], [7], [9], [10].

Семінарське заняття 7
Україна у XVIII ст.
Культура України наприкінці XVII – у XVIII ст.

План:

1. Гетьман І. Мазепа: внутрішня і зовнішня політика, характеристика особистості, договір зі Швецією, наслідки діяльності.
2. Етапи ліквідації автономії Гетьманщини.
3. Діяльність Пилипа Орлика, його Конституції.
4. Політика гетьмана Данила Апостола.
5. Останній гетьман К. Розумовський.
6. Зміни у соціальній та політичній структурі Гетьманщини наприкінці XVIII ст.
7. Основні тенденції у розвитку культури у XVIII ст. Мистецькі напрями та стилі, культурні діячі.

Коментар. При підготовці до цього семінарського заняття слід звернути увагу на дослідження таких аспектів, як:

- особистість гетьмана Івана Мазепи, мотиви його діяльності та причини поразки;
- державний устрій Росії в ці часи;
- причини посилення тиску на автономію Гетьманщини;
- конкретні приклади посилення тиску на автономію Гетьманщини;
- особливості Бендерської Конституції та причини того, чому вона так і залишилась нереалізованою на практиці;
- реформи Данила Апостола та їх значення;
- особливості політики Кирила Розумовського;
- коливання у питанні відновлення/скасування гетьманства російськими імператорами, причини остаточної ліквідації гетьманства;
- подальший розвиток феодальних відносин;
- нові тенденції в культурі України в ці часи.

Література основна: [1], [4]–[8], [11].

Література додаткова: [1], [2], [4], [5], [7], [9], [10].

Семінарське заняття 8

Україна у складі Росії у XIX ст.

Українська культура у XIX ст.

План:

1. Українські землі у складі Російської імперії: економічний та соціальний розвиток.
2. Українські землі у складі Австрійської імперії: економіка та соціальний розвиток.
3. Розвиток громадської думки у Наддніпрянській та Західній Україні. Австрійська революція.
4. Реформи зі скасування кріпацтва у Росії та Австрії: порівняльна характеристика.
5. Течії суспільної думки у другій половині XIX століття в Наддніпрянській та Західній Україні.
6. Розвиток освіти і науки у XIX столітті.
7. Розвиток мистецтва у XIX столітті.

Коментар. Студенти після опрацювання літератури повинні:

- знати про три поділи Польщі та розуміти наслідки їх для українських земель; знати про становище українських земель у складі Російської та Австрійської імперій;
- знати про основні особливості економічного, соціального розвитку в першій та другій половині XIX століття (криза феодалізму, промисловий переворот, залізничне будівництво, нові соціальні стани);
- вміти порівнювати становище українських земель у складі двох імперій, що спільного та в чому різниця;
- порівнювати реформи зі скасування кріпацтва у двох частинах України;

- розуміти значення скасування кріпацтва, наслідки звільнення селян від особистої залежності та вирішення земельного питання не на їх користь;
- знати та оцінювати роль різноманітних організацій, течій у суспільному та національному русі, пояснювати їх сплеск в другій половині XIX ст., бачити риси та пояснювати причини переростання суспільного руху в політичний;
- пояснювати сплеск у розвитку наук, освіти, нові тенденції у розвитку мистецтва у XIX ст.

Література основна: [1], [4]–[8], [11].

Література додаткова: [1], [2], [4], [5], [7]–[10].

2 СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ МОДУЛЯ II «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ XX – ПОЧАТКУ XXI СТ.»

Семінарське заняття 9

Утворення політичних партій в Україні.

Україна в революціях 1905–1907, 1917 рр.

Громадянська війна та національна ідея

План:

1. Перші політичні партії Наддніпрянської та Західної України. Провідні політичні платформи.
2. Перша російська революція в Україні.
3. Лютнева революція. Діяльність Центральної Ради. Універсали. Причини поразки ЦР.
4. Гетьманат: внутрішня і зовнішня політика, причини поразки.
5. Директорія: причини слабкості, протиріччя в політиці.
6. ЗУНР: історія створення. Акт злуки УНР та ЗУНР: історичне значення.
7. Громадянська війна в Україні: учасники та основні події.
8. Розвиток української культури на початку XX ст.

Коментар. Після опрацювання основної та додаткової літератури студенти повинні відповісти на запитання про:

- причини політизації суспільного та національного руху в Україні наприкінці XIX ст.; види політичних організацій;
- появу перших політичних партій, їх програму та умови існування;
- участь українців у першій російській революції;
- участь українців у роботі Державної Думи – першому представницькому органі Російської імперії;
- причини російських революцій;
- події Лютневої революції та тривладдя в Україні в цей час;

- політику та прорахунки УЦР;
- сутність чотирьох Універсалів УЦР, відмінності між ними, причини проголошення незалежності;
- причини падіння УЦР та встановлення монархії у вигляді Гетьманату;
- слабкі сторони Гетьманату, особливості його внутрішньої та зовнішньої політики;
- діяльність та прорахунки Директорії;
- характер та учасників громадянської війни;
- створення ЗУНР та спробу об'єднати зусилля з УНР, історичне значення Акту злуки та причини неможливості реалізувати його на практиці;
- тенденції в розвитку культури в добу національної революції.

Студенти повинні уміти порівнювати державний устрій України за часів ЦР, Гетьманату, Директорії, пояснювати причини поразки української національної революції.

Література основна: [1], [2], [4]–[8], [10], [12].

Література додаткова: [1], [2], [4], [5], [7]–[10].

Семінарське заняття 10

Україна у складі СРСР (1922–1928).

Нова економічна політика в Україні.

Культурне будівництво у 20-ті роки

План:

1. Утворення СРСР: етапи, сутність договору. Конституції СРСР та УРСР.
2. Нова економічна політика: сутність та основні відмінності від політики «воєнного комунізму».
3. Початок індустріалізації: основні джерела та специфічні риси.
4. Політика коренізації в Україні.
5. Розвиток культури: література, мистецтво, архітектура, театр та кіно. Культурні діячі та їх доля.

Коментар. Після опрацювання основної та додаткової літератури студенти мають уміти пояснити такі проблеми з теми семінарського заняття:

- етапи утворення СРСР, проекти В. Леніна та Й. Сталіна, сутність Конституції СРСР та УРСР;
- сутність нової економічної політики та її відмінність від політики «воєнного комунізму»;
- причини та труднощі індустріалізації, джерела для її проведення, п'ятирічні плани, специфічні риси індустріалізації в Україні, її наслідки;

- причини та наслідки голодомору в Україні на початку 20-х років, його зв'язок з політикою радянського уряду;

- причини та значення політики коренізації, сплеск культурного життя в 20-х роках, сутність літературної дискусії, літературні течії та об'єднання, інновації в театральному мистецтві;

- творчість діячів культури, їх відносини з владою;

- нові тенденції в архітектурі, мистецтві;

- поява та розвиток українського кіномистецтва.

Студенти мають уміти пояснювати поняття «воєнний комунізм», «нова економічна політика», «голодомор», розуміти різницю між періодом громадянської війни та періодом 1920-х років, специфіку кожного періоду.

Література основна: [1], [4]–[8], [10], [12].

Література додаткова: [1], [2], [4], [5], [7]–[10].

Семінарське заняття 11

Україна в період сталінського тоталітаризму у міжвоєнні роки

План:

1. Поняття «тоталітаризм». Основні риси тоталітаризму в СРСР.

2. Розвиток економіки. П'ятирічні плани і суцільна колективізація.

3. Голодомор 30-х років.

4. Масові репресії: етапи, об'єкти, наслідки.

5. Розвиток культури України у міжвоєнний період. Русифікація та цензура. Розстріляне Відродження.

Коментар. Студенти повинні після опрацювання основної та додаткової літератури пояснювати:

- сутність поняття «тоталітаризм», ознаки тоталітаризму, причини та процес його формування в СРСР;

- характеризувати риси тоталітарної держави, проводити історичні аналогії;

- зв'язок між індустріалізацією і колективізацією;

- сутність колективізації;

- зв'язок колективізації та голодомору 30-х років; масштаби та наслідки голодомору;

- причини посилення репресій, етапи, сутність «Великого терору»;

- сутність поняття «Розстріляне Відродження»;

- наслідки репресій;

- нові тенденції в освіті, науці та культурі в цілому.

Студенти повинні розуміти важливість вшанування пам'яті жертв голодоморів в Україні, захисту прав та свобод людини і громадянина, підтримання та розвитку демократичного устрою.

Література основна: [1], [4]–[8], [10], [12].

Література додаткова: [1], [2], [4], [5], [7]–[10].

Семінарське заняття 12

Україна в Другій світовій війні

План:

1. Пакт Ріббентропа – Молотова та секретний протокол.
2. Початок Другої світової війни. Приєднання до СРСР Західної України.
3. План блицкригу та план «Ост».
4. Окупація України: основні битви, окупаційний режим.
5. Звільнення України від гітлерівців.
6. Партизанський рух в Україні.
7. ОУН та УПА в роки війни. Доля ОУНівців після війни.
8. Розвиток культури в роки війни: радянська західних областей; освіта і наука; розвиток літератури, музики та живопису; кіно. Наукові та культурні діячі.

Коментар. Після опрацювання основної та додаткової літератури мають звернути увагу на такі питання:

- причини укладення договорів між нацистською Німеччиною та СРСР; державний устрій обох країн;
- оцінювання договорів та таємних протоколів; приєднання західноукраїнських земель до УРСР;
- радянська західноукраїнських земель;
- плани Німеччини стосовно України;
- план блицкригу та його зрив;
- початок наступу на СРСР та УРСР;
- військові операції першого періоду війни;
- причини відступу радянської армії на першому етапі війни;
- евакуація та робота в тилу;
- особливості окупаційного режиму, дії нацистів в Україні; Бабин Яр як символ Голокосту в Україні;
- створення радянської та національної течій руху Опору;
- діяльність ОУН-УПА в роки війни;
- наступальні операції другого етапу війни;
- розвиток науки, освіти, літератури та мистецтва у роки війни, участь митців у боротьбі з фашизмом.

Література основна: [1], [4]–[8], [10], [12].

Література додаткова: [1], [2], [4], [5], [7]–[10].

Семінарське заняття 13
Післявоєнна Україна. Доба «відлиги»

План:

1. Відновлення української економіки. Післявоєнний голод.
2. Участь УРСР у міжнародному житті. Україна – співзасновниця ООН.
3. Розвінчання культу особи Й. Сталіна та його наслідки.
4. Економічні реформи М. Хрущова: здобутки та прорахунки.
5. «Шістдесятники» та їх вплив на розвиток української культури.
6. Українська культура доби «відлиги»: живопис, музика, архітектура.

Коментар. Після опрацювання основної та додаткової літератури студенти повинні:

- знати про труднощі відновлення економіки в післявоєнний період, особливості та темпи, а також про післявоєнний голод;
- розуміти причини активізації участі УРСР в міжнародному житті, знати про конкретні приклади такої участі;
- розуміти поняття «десталінізація», «відлига», їх причини та вияв у суспільному житті, а також наслідки лібералізації суспільного життя;
- давати характеристику економічним експериментам М. Хрущова;
- пояснювати феномен «шістдесятництва», знати про творчість поетів-шістдесятників;
- розповідати про нові тенденції в живописі, музичному мистецтві, архітектурі, скульптурі тощо.

Література основна: [1], [4]–[10], [12].

Література додаткова: [1], [2], [4], [5], [7]–[10].

Семінарське заняття 14
Застій і перебудова в Україні

План:

1. Економічні труднощі та шляхи їх подолання. Причини застою в економіці.
2. Гельсінська угода та СРСР. Правозахисний рух в Україні. Українські дисиденти. Релігійне та національне дисидентство.
3. Постаті В. Стуса, Л. Лук'яненка, Й. Терелі, М. Руденка, їх життєвий шлях.
4. Репресії проти дисидентів.
5. Причини та сутність політики «перебудови». Перебудова в Україні.
6. Розвиток культури (живопису, архітектури і музики) у 1970–80-х роках.

Коментар. Після опрацювання основної та додаткової літератури студенти мають розуміти:

- основні особливості періоду;
- сутність, причини та наслідки економічної кризи;
- сутність «косигінської» реформи та причини її згорання;
- соціальну політику та соціальне становище населення, причини старіння української нації;
- поняття «застій», «стабілізація», «номенклатура», «бюрократизація», «дисидент», «самвидав»;
- сутність та причини дисидентського руху в Україні, його течії та етапи;
- відмінність від дисидентського руху в інших республіках СРСР;
- форми протесту дисидентів та форми боротьби влади з цим рухом;
- життєвий шлях відомих дисидентів;
- причини та сутність курсу «перебудови», строки проведення;
- особливості культурного розвитку та суспільних рухів у зазначений період.

Література основна: [1], [4]–[10], [12].

Література додаткова: [1], [2], [4], [5], [7]–[10].

Семінарське заняття 15

Сучасна незалежна Україна.

Основні тенденції розвитку української культури

План:

1. Процес державотворення в незалежній Україні. Перші кроки та перші нормативно-правові акти.
2. Верховна Рада як законодавчий орган: вибори і повноваження. Партійна система в Україні. Конституція України.
3. Виконавча влада в Україні: Кабмін та Президент. Вибори президента України. Помаранчева революція та революція Гідності. Судова влада в Україні.
4. Особливості економічного розвитку, приватизація, проблеми, реформи.
5. Розвиток освіти, науки в незалежній Україні.
6. Література незалежної України: автори, стилі та тенденції.
7. Мистецтво незалежної України: кіно, театр, музика та живопис.
8. Україна – ЄС: договір про інтеграцію.
9. Україна – НАТО: напрями співпраці.

Коментар. Після опрацювання основної та додаткової літератури студенти повинні знати:

- процес розпаду СРСР та розбудови незалежної України;

- порядок формування та повноваження Верховної Ради України;
- порядок формування Кабінету міністрів України;
- порядок обрання Президента України;
- сутність Помаранчевої революції та Революції гідності;
- судову систему сучасної України;
- особливості культурного розвитку в умовах незалежності: освіти, науки, мистецтва, літератури;
- зовнішньополітичний курс України.

Вміти пояснити:

- поняття «приватизація», «революція», «ринкова економіка»;
- комплекс труднощів на шляху побудови незалежної держави та шляхи їх подолання;
- причини Помаранчевої революції та Революції Гідності, їх наслідки;
- зміни у зовнішньополітичному курсі України протягом усього періоду незалежності.

Література основна: [1], [4]–[8], [10], [12].

Література додаткова: [1], [2], [4], [5], [7]–[10].

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Алексеев С. В. Історія України : *короткий курс лекцій [для студентів усіх спеціальностей та форм навчання]* / С. В. Алексеев. – Краматорськ : ДДМА, 2007. – 228 с.
2. Алексеев С. В. Політичні партії в Україні (1900–1917): *навч. посібник з курсу «Історія України» [для студентів усіх спеціальностей]* / С. В. Алексеев. – Краматорськ : ДДМА, 2003. – 72 с.
3. Алексеев С. В. Плани семінарських занять та методичні вказівки до них з курсу «Історія України» [для студентів всіх спеціальностей] / С. В. Алексеев. – Краматорськ : ДДМА, 2008. – 31 с.
4. Бойко О. Д. Історія України: *навч. посібник* / О. Д. Бойко. – Видання 4-те, виправлене, доп. – К. : Академвидав, 2012. – 704 с. – ISBN 978-617-572-042-4.
5. Іваненко В.В. Історія і культура України : *електрон. підручник [для студ. природнич. і техн. спец.]* / В. В. Іваненко, Г. Г. Кривчик. – Д. : ДНУ ім. Олеся Гончара, 2016. – 206 с. – Режим доступу: http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/4653/1/Ukraine_history.pdf
6. Історія України / [С. В. Кульчицький, В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань та ін.; за заг. ред. В. А. Смоля]. – К. : Альтернативи, 1997. – 416 с. – ISBN 5-86248-127-3.
7. Історія України : *довідник* / [уклад.: Н. Л. Стешенко, О. А. Довбня]. – 2-е вид., перероб. та доп. – Краматорськ : ДДМА, 2011. – 68 с.
8. Історія України з найдавніших часів до початку ХХІ ст. : *зб. документів і матеріалів* / [уклад.: С. В. Алексеев, Н. Л. Стешенко]. – Краматорськ : ДДМА, 2017. – 204 с.
9. Стешенко Н. Л. Історія України (друга половина 50-х – перша половина 80-х рр. ХХ ст.) : *навчальний посібник* / Н. Л. Стешенко. – Краматорськ : ДДМА, 2012. – 56 с.
10. Передерій І. Г. Історія української культури: *навч. посіб.* [для студентів усіх напрямів підготовки денної та заочної форм навчання] / І. Г. Передерій, О. В. Тєвікова, А. В. Нарадько. – Полтава : ПолтНТУ, 2015. – 274 с.
11. Рибалка І. К. Історія України: у 2 ч. Від найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст. : *підручник [для студентів іст. ф-тів вузів]* / І. К. Рибалка. – Харків : Основа, 1995. – Ч. 1. – 448 с. – ISBN 5-7768-0241-5 : 137000.00.
12. Рибалка І. К. Історія України: у 2 ч.: Від початку ХІХ ст. до лютого 1917 р. : *підручник [для студентів іст. ф-тів вузів]* / І. К. Рибалка. – Харків : Основа, 1997. – Ч. 2. – 480 с. – ISBN 5-7768-0470-1.

Допоміжна

1. Бокань В. Історія культури України: **навч. посіб.** / В. Бокань, Л. Польовий. – 3-тє вид., стереотип. – К. : МАУП, 2002. – 256 с. – ISBN 966-608-223-3.
2. Губарев В. К. Історія України : **універс. довідник [для школяра і студ.]** / В. К. Губарев. – Донецьк : БАО, 2009. – 383 с. – ISBN 978-966-481-084-2.
3. Дорошенко Д. І. Нарис історії України: **у 2-х т.** До половини XVII ст. / Д. І. Дорошенко. – К. : Глобус, 1992. – Т. 1. – 238 с. – ISBN 5-7707-1420-4.
4. Дорошенко Д. І. Нарис історії України : **у 2-х т.** Від початку XVII ст. / Д. І. Дорошенко. – К. : Глобус, 1992. – Т. 2. – 349 с. – ISBN 5-7707-1420-4.
5. Історія України : **довідник** / [упоряд. С. Крупчан та інш.]. – 5-те вид., перероб. і доп. – К. : Казка, 2010. – 736 с. – ISBN 978-966-8055-64-5.
6. Історія України : **навч.-метод. посібник для семінарських занять** / [В. М. Литвин, А. Т. Слюсаренко та ін.; **за ред. В. М. Литвина**]. – К. : Знання, 2006. – 607 с. – ISBN 966-311-043-0.
7. Історія України та її державності. Курс лекцій : **навч. посіб.** [для студ. і викладачів вищ. навч. закл.] / [Л. Є. Дещинський, С. В. Терський, І. Я. Хома та ін.; **наук. ред. Л. Є. Дещинського**]. – Вид. 5-те, перероб. і допов. – Л. : Національний ун-т «Львівська політехніка», 2009. – 474 с. – ISBN 978-966-553-687-1.
8. Історія України : **хрестоматія** / [упор. В. М. Литвин]. – 5-те допов. вид. – К. : Наукова думка, 2013. – 1056 с. – ISBN 978-966-00-1312-4.
9. Історія української культури. Курс лекцій / [за заг. ред. **С. О. Костилєвої**]. – К. : ІВЦ „Вид-во «Політехніка», 2010. – 334 с.
10. Малий словник історії України / [упор. В. Смолій, В. Верстюк, С. Віднянський та ін.]. – К. : Либідь, 1997. – 464 с. – ISBN 5-325-00781-5.

Додаток А

Хронологія історії та культури України

І модуль

- 1 млн р. тому – перша людина в Україні. Ст. Королеве, Закарпаття.
- 1 млн – 11 тис. р. тому – палеоліт в Україні.
- 40–35 тис. р. тому – поява людини сучасного типу.
- 10–8 тис. р. тому – мезоліт.
- 8–5 тис. р. тому – неоліт, неолітична революція.
- 4–3 тис. до н. е. – енеоліт. Трипільська культура.
- 2 тис. – VIII ст. до н. е. – епоха бронзи.
- VIII–IV ст. до н. е. – ранній залізний вік.
- IX – перша половина VIII ст. до н. е. – кіммерійці на території України.
- VII–III ст. до н. е. – скіфи.
- VII ст. до н. е. – IV ст. н. е. – грецькі поліси в Північному Причорномор'ї.
- III ст. до н. е. – III ст. н. е. – сармати.
- I–II ст. н. е. – перші згадки про слов'ян.
- IV ст. н. е. – держава антів, держава готів.
- IV–IX ст. – тюркські держави в Подніпров'ї.
- V–VII ст. – розселення слов'ян.
- IX ст. – Руський каганат.
- IX–X ст. – згадка в арабських джерелах про Куявію, Славію, Артанію.
- 860 – похід Аскольда на Константинополь.
- 862 – Рюрик у Новгороді.
- 882 – Олег в Києві.
- 907, 911 – походи Олега на Константинополь.
- 912–945 – княжіння Ігоря Рюриковича.
- 941, 944 – походи Ігоря на Константинополь.
- 945 – вбивство Ігоря древлянами.
- 945–964 – правління Ольги.
- 946 – посольство Ольги до Константинополя.
- 964–972 – княжіння Святослава.
- 968–I Балканський похід Святослава.
- 969–971 – II Балканський похід Святослава.
- 980–1015 – княжіння Володимира.
- 988 – Хрещення Русі.
- 1019–1054 – княжіння Ярослава Мудрого.
- 1016 – створення «Руської правди».
- 1036 – розгром печенігів під Києвом.
- 1037 – Софійський собор у Києві.
- 1051 – обрання митрополитом руської церкви Іларіона.
- 1054 – перша згадка в літописі про Києво-Печерський монастир.
- 1054–1113 – правління Ярославичів – Ізяслава, Святослава, Всеволода.
- 1056–1057 – Остромирове Євангеліє.

1097 – З'їзд князів у Любечі.
1113 – «Повість минулих літ».
1113–1125 – княжіння Володимира Мономаха.
1125–1132 – княжіння Мстислава Володимировича.
1124–1153 – княжіння в Галичі Володимира.
1153–1187 – княжіння в Галичі Ярослава Осмомисла.
1169 – захоплення Києва князем Андрієм Боголюбським.
1185 – похід князя Ігоря Святославовича проти половців.
1187 – «Слово о полку Ігоревім».
1187 – перша літописна згадка назви «Україна».
1199 – утворення Галицько-Волинського князівства. Роман Мстиславович.
1223 – битва на р. Калка з татаро-монголами.
1238–1264 – княжіння Данила в Галицько-Волинському князівстві.
1239 – початок монголо-татарської навали на південно-західні землі Русі.
1240 – взяття Києва татарами.
1240 – перша згадка слова «козак» (Початкова монгольська хроніка).
1253 – коронація Данила Галицького.
1264–1301 – княжіння Лева Даниловича.
1301–1308 – княжіння Юрія I Левовича.
1308–1323 – княжіння Лева II і Андрія Юрієвичів.
1325–1340 – княжіння Юрія II (Болеслава).
1341–1377 – великий князь Литовський Ольгерд.
1363 – перемога литовсько-українських військ над татарами на Синій Воді.
1385 – Кревська унія.
1392–1492 – княжіння Вітовта.
1410 – Грюнвальдська битва.
1449 – утворення Кримського ханства.
1471 – ліквідація Київського князівства.
1489 – згадка про козаків у польській хроніці М. Бельського.
1529, 1566, 1588 – Литовські статути.
1557 – «Устав на волоки».
1556 – спорудження Д. Вишневецьким першої Запорізької Січі.
1556–1561 – Пересопницьке Євангеліє.
1569 – Люблінська унія.
1572 – утворення реєстрового козацтва (Сигізмунд II Август).
1574 – видання І. Федоровим Львові «Апостола» і «Букваря».
1578 – реєстр Стефана Баторія.
1578 – заснування в Острозі друкарні і школи К. Острозьким.
1581 – видання І. Федоровим в Острозі Біблії.
1585–1586 – заснування Львівського Успенського братства.
1587 – полемічний твір Г. Смотрицького «Ключ царства небесного».
1591–1593 – козацьке повстання під проводом К. Косинського.
1594–1596 – козацьке повстання під проводом С. Наливайка.
1596 – Берестейська церковна унія.

1616–1622 – гетьманство П. Сагайдачного.
1616 – взяття козаками Кафи.
1620 – відновлення ієрархії православної церкви.
1621 – Хотинська війна.
1625 – виступ козаків під проводом М. Жмайла. Куруківська угода.
1630 – козацьке повстання під проводом Т. Федоровича (Трясили).
1632 – утворення Києво-Могилянського колегіуму.
1635 – зруйнування запорізькими козаками фортеці Кодак.
1637–1638 – повстання під проводом П. Павлюка, Я. Острянина, Д. Гуні.
1638 – «Ординація Війська Запорізького реєстрового».
1648–1657 – гетьманування Б. Хмельницького.
1648, травень – битви під Жовтими Водами і Корсунем.
1648, вересень – перемога Б. Хмельницького під Пилявцями.
1649, 8 серпня – Зборівський договір.
1651 – поразка під Берестечком.
1651 – Білоцерківський договір.
1652, травень – перемога Б. Хмельницького під Батогом.
1654, 8 січня – Переяславська Рада.
1654 – Березневі статті Хмельницького.
1657, жовтень – обрання гетьмана І. Виговського.
1658, вересень – Гадяцька рада про утворення Князівства Руського.
1659, липень – поразка московського війська під Конотопом.
1659 – обрання гетьмана Ю. Хмельницького.
1663–1665 – гетьманування П. Тетері на Правобережжі.
1663–1668 – гетьманування І. Брюховецького на Лівобережжі.
1665–1675 – гетьманування П. Дорошенка.
1667 – Андрусівське перемир'я.
1672–1687 – гетьманування І. Самойловича.
1681 – Бахчисарайський мирний договір.
1687–1708 – гетьманування І. Мазепи.
1700–1721 – Північна війна Росії з Швецією.
1709 – Полтавська битва. Зруйнування Чортомлицької Січі
1709 – підписання І. Скоропадським Решетилівських статей.
1708–1722 – гетьманування І. Скоропадського.
1710 – Конституція Пилипа Орлика.
1711–1732 – існування Олешківської Січі.
1727–1734 – гетьманування Д. Апостола.
1734–1775 – Нова Січ.
1734–1750 – правління гетьманського уряду.
1750–1764 – гетьманування К. Розумовського.
1764 – остаточна ліквідація гетьманства.
1768 – Коліївщина.
1768–1774 – I Російсько-турецька війна.
1772, 1793, 1795 – поділи Речі Посполитої.

1771–1774 – захоплення Галичини та Буковини Австрією.
1775 – знищення Запорозької Січі.
1783 – приєднання Криму до Росії.
1783 – указ про закріпачення селян Лівобережної і Слобідської України.
1783–1785 – одержання укр. старшиною прав російського дворянства.
1787–1791 – II Російсько-турецька війна.
1798 – вихід друком «Енеїди» І. Котляревського.
1805 – відкриття університету в Харкові.
1814–1861 – роки життя Т. Г. Шевченка.
1816 – Товариство галицьких греко-католицьких священників.
1825, грудень – 1826, січень – повстання декабристів.
1833–1837 – діяльність «Руської трійці».
1830–1831 – Польське повстання.
1834 – відкриття університету в Києві.
1845–1847 – діяльність Кирило-Мефодіївського братства.
1848 – скасування кріпацтва в Галичині.
1853–1856 – Кримська війна.
1861 – скасування кріпацтва в Росії.
1860–1861 – виникнення першої Громади в Києві.
1863 – Указ П. Валуєва.
1865 – Новоросійський університет.
1868 – заснування у Львові товариств «Просвіта».
1870–1880 – Народницький рух в Україні.
1873 – Літературне товариство ім. Т. Шевченка у Львові.
1876 – Емський указ.
1876–1877 – «Чигиринська справа».
1881, 1 березня – вбивство народовольцями царя Олександра II.
1890 – Русько-українська радикальна партія.
1892 – Літературне товариство ім. Т. Шевченка отримує назву Наукового.
1899 – УНДП.
1892–1893 – заснування у Львові Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка.
1897 – виникнення Загальної Української безпартійної організації.
Кінець 80-х рр. XIX ст. – утворення марксистських гуртків на Україні.
1900 – утворення у Харкові Революційної Української партії (РУП).

II модуль

- 1900 – РУП.
- 1905–1907 – перша російська революція.
- 1914–1918 – Перша світова війна.
- 1917, 27 лютого – перемога лютневої революції у Росії.
- 1917, 4 березня – утворення Центральної Ради.
- 1917, 6–8 квітня – Український національний конгрес.
- 1917, 21 червня – I Універсал Центральної Ради.
- 1917, 16 липня – II Універсал Центральної Ради.
- 1917, 7 листопада – III Універсал Центральної ради Проголошення УНР.
- 1918, 22 січня – IV Універсал. Незалежність і суверенітет УНР.
- 1918, 9 лютого – угода між Центральними державами і Україною (Брест).
- 1918, березень – початок австро-угорської окупації України.
- 1918, 28 квітня – розпуск Центральної Ради.
- 1918, 29 квітня – проголошення П. Скоропадського гетьманом України.
- 1918, 14 листопада – створення Директорії.
- 1918, листопад – проголошення ЗУНР.
- 1919, 16 січня – початок війни між УНР і РРФСР.
- 1919, 22 січня – Злука УНР із ЗУНР.
- 1919, 5 лютого – вступ Червоної Армії до Києва.
- 1920, квітень – Варшавська угода між Директорією УНР та Польщею.
- 1921, березень – Ризький мир між РСФРР і УСРР.
- 1921–1929 – НЕП.
- 1921–1923 – голод.
- 1922, 30 грудня – створення СРСР (РРФСР, УСРР, БСРР, ЗСФРР).
- 1923 – Коренізація. Українізація.
- 1925 – курс на індустріалізацію.
- 1928 – Шахтинська справа.
- 1929 – справа СВУ.
- 1929 – утворення ОУН в західноукраїнських землях.
- 1930 – польська «пацифікація» у Східній Галичині.
- 1928–1929 – 1932–1933 – виконання I п'ятирічного плану.
- 1929–1934 – проведення колективізації.
- 1932–1933 – Голодомор.
- 1933–1937 – виконання II п'ятирічного плану.
- 1935 – початок стаханівського руху.
- 1939, 15 березня – Карпатська Українська держава.
- 1939, 23 серпня – Пакт про ненапад між Німеччиною і СРСР.
- 1939, 1 вересня – початок Другої Світової війни.
- 1939, 17 вересня – вступ Червоної армії на територію Західної України.
- 1939, 15 листопада – включення Західної України до складу УРСР.
- 1940, серпень – Північна Буковина включена до складу УРСР.
- 22 червня 1941 – 8 травня 1945 – напад Німеччини на СРСР. Війна.

1941, 30 червня – проголошення Акта відновлення Української Держави.
1942, грудень – початок звільнення України.
1943, 6 листопада – звільнення Києва.
1944, січень – лютий – Корсунь-Шевченківська наступальна операція.
1944, вересень – жовтень – Карпатсько-Ужгородська наступальна операція.
1944, 28 жовтня – визволення України.
1945, квітень – Україна – співзасновниця ООН.
1946, березень – «Саморозпуск» УГКЦ.
1946–1947 – голод.
1947, квітень – липень – операція «Вісла».
1953 – перехід до обов'язкової семирічної освіти.
1954 – святкування 300-річчя Возз'єднання України з Росією.
1954, лютий – входження Криму до складу УРСР.
1956, лютий – XX з'їзд КПРС.
1957 – започаткування в ООН постійного представництва УРСР.
1959 – Українська робітничо-селянська спілка.
1961 – прийняття XXII з'їздом КПРС Третьої Програми КПРС.
1965 – початок здійснення «косигінської» економічної реформи.
1976 – Українська Гельсінська група.
1977 – прийняття Конституції СРСР.
1978 – прийняття Конституції УРСР.
1985, березень – М. С. Горбачов Генеральний секретар ЦК КПРС.
1985, квітень – Квітневий Пленум ЦК КПРС, початок перебудови.
1986, 26 квітня – Чорнобильська катастрофа.
1989, вересень – створення Народного Руху України за перебудову.
1990, березень – вибори до Верховної Ради УРСР.
1990, 16 липня – Декларація про державний суверенітет Української РСР.
1990, серпень – Закон про економічну самостійність Української РСР.
1991, 17 березня – Всесоюзний референдум.
1991, 19–21 серпня – спроба здійснення державного перевороту в СРСР.
1991, 24 серпня – Акт проголошення незалежності України.
1991, 1 грудня – референдум, Президент України – Л. М. Кравчук.
1991, 6 грудня – заснування Збройних Сил України.
1991, 8 грудня – створення СНД.
1994, березень – вибори до Верховної Ради України.
1994, липень – Президент України Л. Д. Кучма.
1995 – Україна – член Ради Європи.
1995, червень – Конституційний договір між ВРУ та Президентом України.
1996, 28 червня – прийняття Верховною Радою Конституції України.
1998, 29 березня – вибори до Верховної Ради України.
1999, жовтень, листопад – вибори – Президент України Л. Д. Кучма.
2000 – «касетний скандал». Справа Гонгадзе.
2004, жовтень – вибори Президента України.
2004, листопад – грудень – Помаранчева революція.

2005, січень – Президентом України обрано В. А. Ющенко.
2008 – вступ України до Світової організації торгівлі.
2010, січень – Президентом України обрано В. Ф. Януковича.
2013, листопад – 2014, лютий – Революція гідності.
2014, 25 травня – Президентом України обрано П. Порошенка.
2014 – підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.
2014, 26 жовтня – позачергові вибори до Верховної Ради України.
2015, листопад – Національна поліція України.
2015, грудень – заборона Компартії України.
2016, 1 січня – набирає чинності зона вільної торгівлі з ЄС.
2017, 6 квітня – безвізовий режим для укр. громадян.
2017, 11 квітня – безвізовий режим почав діяти.
2018, 15 грудня – утворення помісної Православної церкви в Україні.
2019 – Президентом обрано В. Зеленського.
2020 – пандемія коронавірусу дісталась Україні.
2021 – продовження пандемії. Російські війська на українському кордоні.
2022, 24 лютого – початок російської агресії проти України.

Навчальне видання

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Методичні вказівки до семінарських занять

**для студентів спеціальності 052 «Політологія»
денної форми навчання**

Укладачі:

**ЯКОВЕНКО Юлія Леонідівна;
СТЕШЕНКО Наталія Леонідівна.**

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання І. І. Дьякова

31/2023. Формат 60 x 84/16. Ум. друк. арк. 1,63.
Обл.-вид. арк. 1,08. Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготівник
Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1633 від 24.12.2003